

Lietuvoj nieko naujo

Trisdešimt pirmus metus egzistuojanti asociacija „Lietuvos judėjimas „Černobylis“ 35-ųjų Černobylio katastrofos metinių proga kreipėsi (laikraštis „Černobylietis“, Nr. 1, 2021) į aukščiausias Lietuvos Respublikos valdžios institucijas, norėdama atkreipti dėmesį į Černobylio AE avarijos pasekmių likvidavimo darbų dalyvių padėtį Lietuvoje. Gavome patvirtinimą, kad mūsų kreipimasis pasiekė adresatus ir kad viską nuspėsti pavesta Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, kuri dar vėliau įpareigojo į likusius klausimus atsakyti ir Sveikatos apsaugos ministerijai (ministerijų atsakymus rasite 8 psl.). Mes galvojome, kad ministerijos pakvies judėjimo atstovus aptarti kartu mums rūpimus klausimus, tačiau jos pačios nusprendė, jog joms viskas yra aišku ir nėra apie ką kalbėti... su žmonėmis, kurių po penkerių, o gal po dešimties metų nebeliks. Kadangi černobyliečių pensinis amžius valdininkams ir toliau lieka tabu, tai nieko naujo ir nepasakė.

Toks požiūris į paprastą Lietuvos pilietį visai nenustebino. Matant, kas pastaruosius 10–15 metų vyksta Lietuvoje, darosi visai nejuokinga, kad valdžia spjauna į savo piliečius, į Konstituciją. Vykdomi kosminiai projektai, vaikomasi europinių pinigų, aplink melas, dezinformacija, ofšorai, kainų ir mokesčių kilimas, tarnavimas užsienio ponams... Teisinės valstybės neliko nei kvapo, niekas neatsako už savo nusikaltimus nei tautai, nei valstybei. Kažkokių neaiškių veikėjų vyriausybė, kurios pagrindinis tikslas – Stambulo konvencijos priėmimas, partnerystės įstatymas ir silpnųjų narkotikų legalizavimas, visokie draudimai, šeimų ir vaikų ateities ardymas ir naikinimas...

Tokioje aplinkoje negali egzistuoti normalios visuomeninės organizacijos, jų beveik ir neliko. Jeigu kurios nors ir egzistuoja, tai tik savo nuosavomis lėšomis ir tik vieniems kitus paguosti ar kuo įmano-

ma savo jėgomis padėti. Ne visos normalios nevyriausybinių organizacijos pajėgia turėti banko sąskaitas, nes nepajėgia mokėti vergiškų mokesčių skandinavų bankams. Jos dešimtmečiais negauna valstybinės paramos, o ir GPM 1,2% surenka po vieną kitą šimtą eurų, nes beveik visą „grietinę“ nugriebia biudžetinės organizacijos. O jeigu būtų kieno nors atlikta analizė, kas gauna lėšas iš europinėmis lėšomis skelbiamų konkursų ir projektų, manau, atvėptų ausys, net ir visko mačiusiems žmonėms.

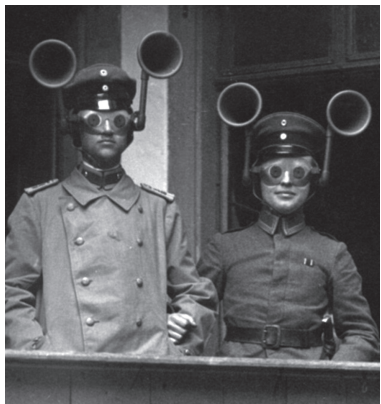
Tokia realybė Lietuvoje. Joje mes ir gyvename. Mums, seniems, nedaug liko laiko po šį „purvyną“ klampoti, bet gaila mūsų vaikų ir anūkų, kurių ateitis visai nėra aiški.

Šios visos nesąmonės Lietuvoje iššaukė Šeimų sąjūdžio atsiradimą. Jų darbo pradžia įkvepia daug žmonių, teikia vilties permainingoms, tačiau senoji nomenklatūros „mašina“, pasitreniravusi ant prezidento Rolando Pakso ir kitų smulkesnių personalijų, manau, visais įmanomais ir neįmanomais būdais bandys stabdyti ar neutralizuoti šios naujos visuomeninės jėgos pastangas griauti šį susikompromitavusį Lietuvos valdymo ir valdžios modelį.

Na, o šiaip asociacijoje „Lietuvos judėjimas „Černobylis“ nieko naujo. Visi laukia naujų „karantinų“. Apie tolimesnę judėjimo veiklą pakalbėsime sekančiame „Černobyliečio“ numeryje.

Geros vasaros!

Kęstutis Kazlauskas

Viltungų signalų iš sostinės belaukiant. Ir taip – metai iš metų...

Žeme, gyvenk! Gyvenkite žmonės...

Nuotrauka prisiminimui. 35-ųjų Černobylio atominės elektrinės avarijos metinių akimirksniui stabtelėjo Vincas Kapučinskas, Stasys Kilčiauskas, Vytautas Lataitis, Klemas Prialgauskas, Aleksas Poškus, Stasys Rudminas, Stasys Petronis, Rimantas Vyčas ir Vladislovas Šurna. Nijolės Padorienės nuotraukos

Kas buvo prieš trisdešimt penkerius metus – gyva! Kol žmonės prisimena Černobylį... Kai dar girdisi viso pasaulio problema virtusio sprogimo atgarsis, būgštaujant, kas šiandieną darosi 4-ojo reaktoriaus „slėptuvėje“.

Trisdešimt penkerių metų Černobylio katastrofos istorijos puslapiai – praeitis. Tačiau balandžio dvidešimt šeštoji kalendoriuje – skausmas, įspaustas Černobylio žemėje... Čia, kur užnuodyta, išgyventa, iškentėta... O „Sarkofagas – negyvėlis, kuris kvėpuoja. Kvėpuoja mirtimi. Kiek laiko jis trauks? Į tai niekas negali atsakyti“...

Tai – baltarusių rašytojos, žurnalistės Svetlanos Aleksijevič mintys knygoje „Černobylis malda“, dovanota rajono černobyliečiams, susibūrusiems Linkuvos parke, kur šaknimis į žemę kabinasi ažuolai... Tradicinę Černobylio avarijos likviduotojų pagerbimo vietą prie atminimo akmens Pakruojo ligoninės kiemelyje černobyliečiai, laikdamiesi karantino, kiek „atitolino“.

Černobyliečių draugijos pirmininkas Vladislovas Šurna nedaugžodžiavo dėkodamas susirinkusiems ir prisi-

mindamas į pragarą pasiūstus tūkstančius lietuvių. Pasak linkuvio, daug metų prabėgo, bet širdyje – radiacinės nuosėdos... Medicinos mokslininkai tyrė katastrofos likviduotojus, aiškindamiesi jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį, tačiau tikslų duomenų dar nėra. V. Šurnos nuogąstavimu, taip ir gyvename, svarbiausia – gyvi. Trijų mėnesių „įspūdžiai“ Pripetėje ir Slavutičiuje – visam gyvenimui. Užsidegė kartą mašina, pagelbėjo draugo „papaike“; naktį girtas vairuotojas vos nepražudė miegančių palapinėje... Jeigu sugesdavo mašina, detalių ieškodavo, kaip

išmanydavo. Sprogdavo padangos, tuomet automobilį guldavo „ant pilvo“... Nenorėtų šiandieną jokios ekskursijos į Černobylį, nepatartų ir smalsuoliams.

Linkuvės Irenos Bažadragienės posmai černobiliečiams nuteikė giliems apmąstymams. Jos vyras taip pat buvo pakviestas, bet „Pažangos“ kolūkyje jo niekas negalėjo pakeisti, taigi „tarnyba“ Černobilyje atpuolė. Užtat moters širdis suvirpa, vos tik pamato tamsų debesį. Eilėraščio eilutėje nerimas: „Juk čia, pašonėj mūsų Lietuvos, Astravo monstras...“

Nukelta į 2 psl.

Prisimena Stasys Kilčiauskas.

Kalba klebonas Tomas Janavičius.

Žeme, gyvenk! Gyvenkite žmonės...

Atkelta iš 1 psl.

Atsisveikinęs su žmona, su saldžiai miegančiu sūneliu ir dukryte, pakruojietis Stasys Kilčiauskas tuometinės valdžios uaziką nuvairavo į Joniškio komisariatą. Galvojo, kviečiamas mokymams. Pilnas komisariato kiemas vyrų, verkiančių, maldaujančių moterų su mažais vaikais – kraupus vaizdas. Trys autobusai pasuko nežinoma kryptimi... Vyras atsidūrė tikrame pragare... Jaudindamasis černobylietis skaitė eilutes tiems, kurių jau nėra: „jie ilsisi... / O virš laukų / Balsus jų vėjai sklaido. / Aš juos girdžiu, / Aš juos renku...“ Apkabinęs ažuoliuko liemenį, pakruojietis liudijo labai mylintis mišką, medžius, tuos, kuriuos sodino Linkuvos parke. Vylėsi, kad ateities kartos žmonės bus stiprūs, kaip černobylicius augantis ažuolynas.

„Pergalės“ kolūkio mechanizatorius Stasys Rudminas paliko dviejų savaitių dukrytę... Kalnelių kaimo darbuotojas tik padangėje suprato, kur tūps lėktuvas. Trisdešimties kilometrų zonoje – tikras pragaras. Plaudavo automobilius. Plūšėjo ant reaktoriaus stogo... Devyniasdešimt devynios dienos – toks išbandymas kiekvienam užkrėstoje vietoje. Radiacijos duomenis slėpdavo. O būdamas eiliniu nieko nematai, bet jautei – melas „tos dozės“... Bado ne kentėjome, atveždavo geriamo vandens... Nesinori, bet mintys sukyla... Kasdieną rašydavau laiškus, šeima žinojo, kad grįšiu. Jokių bilietų traukiniui iki Minsko, gerai, kad turėjome pinigų. Nusipirkome naujus drabužius su Petru Kėbliu... Iš Panevėžio – autobusu, paskui sustabdėme sunkvežimį... Tada į černobylicius žiūrėjo tarsi į raupsuotuosius. Po atostogų atleido iš darbo už... pravaikštas. „Černobylio malda“ – ašaras spau-

džia, kaip ir sukurti filmai. Tikrovė dar baiesnė.

Klovainietis Juozas Dolombauskas atsisveikino žmoną Janiną, likusią su dviem vaikais... Jokio ryšio nebuvo su šeima. Kai sugrįžo, nieko nepasakojo. Vėliau atvėrė vyras širdį, baisu – verkdamas su žmona. Černobyliis pakirto sveikatą... Šviesaus atminimo J. Dolombauskas – černobylicius ažuolyno sumanytojas, suvienijęs Pakruojos ir Radviliškio bendraminčius. Černobylicius judėjimo garbei ošia medžiai, skaičiuojantys penkioliktąjį pavasarį, tintiliuojant simboliniam varpui, išraižytam ant lauko riedulio.

Kas? Kaip? Šie ir kiti klausimai nedavė ramybės Ritai Prialgauskienei, likusiai su kūdikiu. Klemui ji rašė laiškus, nelaukdama atsakymų. Ir vyras norėjo žinoti apie šeimą. Gi Ritai rūpėjo, kas nutiko Černobylyje, kai aplink jokių žinių. „Sprogimo“ reikšmę moteris prilygino Hirošimai ir Nagasakiui, perskaičiusi informaciją žurnale...

Kovą Klemas Prialgauskas atsidūrė ten, kur, jo žodžiais, pajuto metalo kvapą... Valė magnetofonų fabriką, langus dengė plėvelėmis... Paskui – „raudonasis miškas“ – skuto žemę, rinko šakas. Gal po mėnesio – prie pat elektrinės vėžiojo maistą. Su pakabuku, kurį nusikabino, kai prieš grįžtant namo gydytojas patikrino sveikatą, teko atsisveikinti, taip pat jis patarė išgerti degtinės, o ypač alaus... Po tokios „tarnybos“ negalėjo miegoti ant kairio šono... Nenori nė žiūrėti į tą pusę, kur buvo pasilikę seneliai, kukurūzų laukai... Baisu! Linkuvoje černobylicius ažuolyną sodino visa Prialgauskų šeima.

– Niekas nežiūrėjo, nebandyk ieškoti ligos, – kalbėjo Stasys Petronis. – Atsidursi kalėjime. Kai išrikiavo trylika kilometrų nuo reaktoriaus, išgirdo, kad aš – veterinaras.

Sako: tokių nereikia. Tačiau nepaleido. Kasėme gruntą aplink medžius, valėme pastatus. Privežė japoniškų robotų. Jie, gavę radiacijos, stoja, o mes dirbame. Palapinių miestelių užliejo betonu. Gulėjome ant narų... Kai išdavė drabužius, atrodo lyg nauji, o dozimetro lemputė – „raudona“... Su daina pakeldavo, dainuodami ir grįždavome. Traukdavome: „Živi zemlia, živi zemlia i vy živite, liudi. Takoj zemli, takoj zemli nebudet...“ Žilas karininkas mus apgailėjo: tokie jauni! Ne visi išlaiko... Grįždavome iš „zonos“, prie žemės traukė... Matydavome senus žmones, jie kviesdavo: „Sūneliai, pasišnekėkime!“ Černobylyje atsidūriau trisdešimt aštuonerių. Gimtadienis – lapkričio 30-ąją. Tačiau dvigubas gimtadienis yra sugrįžusiems iš atominės elektrinės avarijos vietos... Sako: buvote savanoriai. Betgi mus sugrūdo, kitaip – supūsi kalėjime. Kai žiūrėjau filmą „Černobyliis“, ašarų nesulaukiau. Byra jos... Sūnus Šarūnas, studentas, prašė niekam neduoti knygos – „Černobylio malda“ dar skaitys.

– Visur tik juoda spalva, – atvirauja klovainietis Aleksas Poškus. – To niekada nepamirši. Namuose liko du sūnūs. Tada dirbau Jonavoje, gavau naują ekskavatorių... Išvežė su visa technika. Kasiau griovius, ėmiau velėnas, „laidojome“ mašinas. Tiesiai iki reaktoriaus – septyni kilometrai. Žinojome, kas vyksta. Bijai ar nebijai – niekas neklausė. Sveikas ar ne – neišsipirksi. Namiškiai laiškuose klausinėjo, bet nuotaiškos... Paskutinį mėnesį sulaužiau ekskavatoriaus strėlę. Detalių nėra – vis tiek dirbi. Rusiški dozimetai nieko nerodo, japoniški – kaukia, nepraleidžia tolyn. Tarybinėje armijoje tarnavau radiolokacinės stoties operatoriumi Tolimuosiuose Rytuose. Po Černobylio ava-

rijos likvidavimo darbų medikai nevyniojo žodžių į vatą: „Gyvensite dešimt-penkiolika metų. Gal dar sulauksite vaikų vestuvių. Tik neprasižerkite.“ Ar atsiperka „savanoriai“ šešiasdešimties eurų černobylicius pensija?

– Privertė ir tiek. Dar neturėjau šeimos, – pasakoja Vincas Kapučinskas. – Netoli Pripetės atsidūriau, gavau naują greiderį, valiau užterštą sluoksnį. Gegužės ketvirtąją, po elektrinės sprogimo praėjus kelioms dienoms, jau dirbau ten. Greitai tą greiderį pakeitė kitu – prisigėrė radiacijos. Užtat žmogus, pasirodo, stipresnis! Esu didelis optimistas. Dabar esu pensininkas, visokiais niekais užsimu. Dirbau Kelių valdyboje vairuotoju, vėliau – statyboje... Valdžia černobyliciams – nieko. Anksčiau dar prie daktarų prieidavome. Tuos popierius galima į šoną numesti... Ką čia imti į galvą?! Įgyvendinau gyvenimo svajonę – tapau vairuotoju traktorininku. Domiuosi technika, išmanau statybos reikalus. Pats remontą pasidarau. Sūnui Lukui galiu papasakoti apie tą katastrofą, nors ir prisiminimus nelabai linkęs.

Vicemero Virginijaus Kacilevičiaus pastebėjimu, skausmas iškentėtas, ašaros išverktos, bet tai, kas ištverta, liks visam laikui. Šiandieną dar yra kitas frontas – nematomas virusas, kurį reikia nugalėti. Rajono merui Sauliui Margiui atrodo, kad šis laikas lengvesnis, palyginus su tuo, kai černobyliciai buvo vežami į nežinią... Padėką rajono černobylicius draugijos nariams ir pirmininkui Vladislavui Šurnai įteikė už aktyvią visuomeninę veiklą, istorinės atminties saugojimą ir jos perdavimą ateities kartoms. Dėkingumu dalijosi Administracijos direktorė Ilona Gelažnikienė, Socialinės rūpybos skyriaus vedėja Daiva Rutkevičienė, Linkuvos seniūnės pavaduotoja Valda Navickienė. Už tūkstančius gyvenimų pakeitusią avariją Černobylio atominėje elektrinėje amžinatis sukaltėjo Linkuvos Švenčiausios Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios klebonas Tomas Janavičius. Lauko riedulio papėdėje žybsėjo atminimo žvakelės, pavasario vėjas nardė po černobylicius ažuolyną...

Nijolė Padorienė

Prie atminimo akmens su jame įrėžtu simboliniu varpu rajono savivaldybės delegacija – Saulius Margis, Virginijus Kacilevičius, Ilona Gelažnikienė, Daiva Rutkevičienė – deda gėles.

35-ųjų Černobylio atominės elektrinės avarijos metinių minėjimo dalyviai.

Rajono mero Sauliaus Margio padėką černobylicius draugijos pirmininkui Vladislavui Šurnai ir jos nariams. Nijolė Padorienės nuotraukos

Užbaigtas atliekyno statybos darbų etapas

Neseniai buvo pasirašyti Ignalinos atominės elektrinės (IAE) labai mažo aktyvumo radioaktyviųjų atliekų atliekyno (projektas B19) ir atliekyno apsauginio aptvėrimo statybos užbaigimo aktai. Aktus pasirašė statybos užbaigimo komisijos nariai. Akto pasirašymas reiškia, kad baigtas pirmasis etapas, kuriuo pastatyti atliekyno statiniai ir galutiniam labai mažo aktyvumo trumpaamžių radioaktyviųjų atliekų sutvarkymui įrengta infrastruktūra paruošta eksploatacijai. Artimiausiu metu planuojama gauti Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos (VATESI) leidimą radioaktyviųjų atliekų pervežimo į atliekyną pirmai kampanijai.

„Sėkmingas B19 projekto įgyvendinimas yra nuosekli IAE eksploatavimo nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo proceso tąsa. Šio projekto svarba yra neabejotina, kadangi esame atsakingi

Labai mažo aktyvumo radioaktyviųjų atliekų atliekynas. IAE nuotrauka

prieš ateities kartas ir turime užtikrinti, kad radioaktyvios atliekos būtų sutvarkytos bei saugomos pagal aukščiausius ir moderniausius branduolinės ir radiacinės saugos reikalavimus“, – sakė IAE generalinis direktorius Audrius Kamienas.

Atliekyne numatyta patalpinti 60 000 m³ radioaktyviųjų atliekų. Iš viso numatoma

įvykdyti 15 pakrovimo kampanijų. Po kiekvienos kampanijos pabaigos bus suformuota pylimo formos konstrukcija iš grunto bei hidroizoliacinių medžiagų sluoksnių, kurių bendras storis sudarys 1,5–2 metrus. Ši sluoksninė konstrukcija apsaugos aplinką nuo žalingo radioaktyviųjų atliekų poveikio. Atliekyno eksploatacija truks 30 metų.

Šiuo metu jau susidariusios atliekos yra laikinai saugomos buferinėje saugykloje ir blokuose.

Toks atliekų sutvarkymo būdas yra tvarus ir neperkeliantis naštos ateities kartoms. Aktyvi institucinė atliekyno priežiūra po atliekyno uždarymo vyks 30 metų ir dar 70 metų numatyta pasyvi atliekyno priežiūra. Po šio laiko-

tarpio atliekyno teritorija galės būti naudojama be jokių apribojimų.

Atliekynas įrengtas šalia kitų IAE naujai įrengtų kompleksų, skirtų radioaktyviųjų atliekų tvarkymui ir būtinų IAE eksploatavimo nutraukimui įgyvendinti.

Tokio tipo atliekynai jau veikia Oskarshamno, Forsmarko ir Ringhals atominės elektrinės Švedijoje. Būtent Švedijos Landfill (angl. – sąvartynas) tipo atliekynų konceptualus modelis buvo pritaikytas rengiant projektinius sprendinius IAE poreikiams. Analogiškos paskirties atliekynai, tik su tam tikrais konstrukcijos ypatumais ir skirti labai mažo aktyvumo trumpaamžių radioaktyviųjų atliekų galutiniam sutvarkymui, yra įrengti ir eksploatuojami daugelyje Europos šalių, kaip antai: Prancūzijoje, Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje ir kt.

IAE inf.

Černobylio katastrofos 35-osios metinės

Kalba Volodymyras Jacenkivskis, nepaprastasis ir įgaliotasis Ukrainos ambasadorius Lietuvoje.

Minime 35-ąsias Černobylio katastrofos metines. 1986 metų balandžio 26 dieną pasikeitė pasaulis, gamta ir žmonių gyvenimai bei likimai. Dabar daug kalbame apie klimata, ekologiją, sveiką gyvenseną, tačiau kur būtume, jei ne žmogiškas susitelkimas, ištvermė, drąsa ir pasiaukojimas? Septyni tūkstančiai Lietuvos žmonių atsidūrė Černobylio atominės elektrinės avarijos zonoje ir negailėdami jėgų bei sveikatos padėjo likviduoti branduolinės katastrofos padarinius.

Šiandieną, atsižvelgiant į epidemiologinę situaciją, prie paminklo „Černobylio motina“ Sapiėgų parke surengtas simbolinis Černobylio aukų pagerbimas. Po tylos minutės nuskambėjo iškilmingi nepaprastojo ir įgaliojojo Ukrainos ambasadoriaus Lietuvoje, J. E. pono Volodymyro Jacenkivskio (Volodymyr Yatsenkivskyi) žodžiai. Buvo prisiminta ir lemtingoji katastrofos naktis. Prisiminimais drauge dalijosi Černobylio katastrofos likviduotojai. Garbė buvo su-

dalyvauti ir mums, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto vykdomo projekto „Adaptaciniai genetiniai mechanizmai – plataus masto Lietuvos Černobylio katastrofos likviduotojų viso genomo tyrimas (ADAPT)“ mokslininkams.

Atminty teišlieka jau iškeliavusių Černobylio aukų vardai ir darbai. Linkime sveikatos ir geros kloties likusiems gyviems Černobylio katastrofos likviduotojams.

Mf.vu.lt

Minėjimo dalyviai prie paminklo Černobylio katastrofos aukoms „Černobylio motina“

Ignalinos atominės elektrinės pirmajame bloke nebeliko branduolinio kuro

Gegužę iš VI Ignalinos atominės elektrinės (IAE) 1-ojo bloko į laikinąją saugyklą buvo transportuotas paskutinis konteineris su pažeistu panaudotu branduoliniu kuru.

Pažeisto kuro tvarkymo darbai 1-ajame bloke prasidėjo 2020 m. rugsėjo mėn., o 2021 m. balandžio viduryje šešiolika paskutinių pažeisto kuro rinklių buvo sutvarkyta ir pagal numatytą technologiją patalpinta į specialų konteinerį. Tai įvykis, žymintis pasiektą svarbų etapą vykdant panaudoto branduolinio kuro tvarkymo darbus IAE – išvežus šį konteinerį IAE pirmajame bloke nebeliko branduolinio kuro.

Pažeistas kuras – tai panaudoto kuro rinklės, kurios veikdamos reaktoriuje buvo deformuotos arba įgavo apvalkalo defektų (plyšių, įtrūkimų ir kt.), dėl kurių buvo galimas tiesioginis kuro granulinių kontaktas su vandeniu. Šie defektai atsirado transportuojant ir atliekant technologines operacijas su kuro rinklėmis (ištraukiant iš reaktoriaus, perkeltant iš reaktoriaus salės į baseiną išlaikymo salę ir kt.) arba kuro rinklių saugojimo išlaikymo baseinuose metu. Iš viso pažeistas kuras užims 22 kon-

teinerius iš 190 saugomų laikinojoje saugykloje.

„Pažeisto kuro tvarkymas yra pirmą kartą atliekamas, technologškai sudėtingesnis ir reikalaujantis daugiau laiko bei resursų procesas, todėl ypač džiugina, kad mūsų personalo profesionaliai ir sklandžiai atliekamas darbas leido sėkmingai užbaigti kuro pervežimą iš 1-ojo bloko ir dviem savaitėmis anksčiau pradėti pažeisto kuro tvarkymą 2-ajame bloke. Tai yra neįkainojama patirtis ir svarbus etapas visame IAE radioaktyviųjų atliekų sutvarkymo procese“, – sakė IAE generalinis direktorius Audrius Kamienas.

Primename, kad 2021 m. gegužės 5 d., pervežus specialią pažeisto kuro tvarkymo sistemos įrangą iš 1-ojo bloko į 2-ąjį, buvo sutvarkytos pirmos dvi (iš 189) pažeisto kuro rinklės. Visus pažeisto kuro tvarkymo darbus planuojama užbaigti 2022 metų spalį.

Pažeisto kuro tvarkymo proceso sauga tiek branduolinės, tiek radiacinės saugos, poveikio personalui, gyventojams ir aplinkai atžvilgiu yra užtikrinama tinkamomis priemonėmis.

IAE inf.

Žvakės Černobylio katastrofos 35-ųjų metinių proga

Dnepro mieste (ukr. Дніпро), Didvyrių parke, prie Dnepropetrovsko regioninės administracijos pastato balandžio 26 d. vyko akcija „Už-

degk žvakutę“, skirta Černobylio avarijos 35-osioms metinėms paminėti.

Prie memorialo „Černobylio skambėjimas“ susirinko

likviduotojai, didvyrių našlės, kovojusios su mirtino sprogimo pasekmėmis, ir jaunosios kartos atstovai. Žvakės buvo išdėstytos taip, kad suformuotų skaičių 35, – štai kiek metų mus atitolino nuo Černobylio katastrofos. „Akcija yra tarptautinė. Černobylio tragedijos metinių proga žvakės uždegamos ne tik Ukrainoje, bet ir daugelyje kitų šalių. Jos tikslas – parodyti, kad mes, likviduotojai, vis dar eg-

zistuojame, taip pat pagerbti kritusius didvyrius likviduotojus“, – sakė Ukrainos organizacijos „Černobylio sąjunga“ Dnepropetrovsko regioninės organizacijos pirmininkas Olegas Geraščenko. „Du mėnesius dirbau pavojingame 30 kilometrų zonoje. Tiesiai ant elektrinės stogo. Jo žmona ir du vaikai laukė namuose. Grįžęs jis labai sirgo. Tiek daug metų jau praėjo, ir aš vis dar prisimenu viską iki

mažiausių smulkmenų“, – sakė likviduotojas Anatolijus Gavrišas. Jo anūkas Aleksandras visada būna su seneliu jam išsimintiną dieną ir jis žino beveik viską apie sprogimą Černobylio atominėje elektrinėje.

Dnepropetrovsko srities likviduotojų žygdarbio atmintis saugoma ir perduodama iš kartos į kartą.

Viačeslavas Kulešovas

Paroda „Černobylis: kelionė“

Kijeve, Nacionalinio komplekso „Ukrainos ekspocentras“ teritorijoje (buvusiame Liaudies ūkio pasiekimų parodos paviljone Nr. 1) balandžio 24 d. atidaryta multimedijinė paroda „Černobylis: kelionė“ (Чорнобиль. Подорож), skirta Černobylio atominės elektrinės avarijos 35 metinėms paminėti.

Parodą inicijavo Prezidento kanceliarija, o ją rengė Aplinkos apsaugos ir gamtinių išteklių ministerija, padeda-

ma Kultūros ir informacinės politikos ministerijos.

Projekto koncepcija ir išpildymas patikėtas „Gres Todorčuk“ agentūrai. Parodos kuratoriumi paskirtas buvęs roko grupės „Elzės vandenynas“ (Океан Ельзи) narys Pavelas Gudimovas, moksliniu vadovu – Olegas Nasvitas. Parodos eksponavimas patikėtas Slavi Balbekui (Balbek Bureau). Projekto partneriai: „Epicentr“, VISA, ПУМБ ir „Samsung“.

Paroda pradedama prologu – Albrechto Diurerio medžio raižiniu ir Naujojo Testamento eilutėmis iš Apreiškimo Jonui: „Ir sutrimitavo trečiasis angelas. Tada iš dangaus nupuolė didelė žvaigždė, liepsnodama tarsi deglas, ir nukrito ant trečdalis upių ir ant vandens šaltinių. Žvaigždės vardas yra Metėlė. Ir pavirto trečdalis vandenų į metėlę, ir daugybė žmonių numirė nuo apkartusio vandens.“ (Apr 8, 10-11)

Kelionė – tinkamas formatas tokiai parodai. Ekspozicija sudaryta iš 7 atskirų blokų: 1986; Katastrofa; Atomas; Žmonės; Gamta; Šiandien. Rytoj; Miškas. Taigi paroda pradeda pažinti su pasauliu, koks jis buvo iki katastrofos, t. y. kuo gyveno žmonės ir šalis. Pripetės miesto gimimui ir balandžios 26-osios naktiai skirtas blokas, pavadinimu „Katastrofa“, kuris suformuotas kaip raudonas labirintas.

Nukelta į 5 psl.

Albrechto Diurerio (1471–1528) šeštas raižinys iš 15-os medžio raižinių ciklo „Dangiškasis Apreiškimas Jonui“ (1498).

Pripetės „Prometėjo“ maketas. Aleksandro Tkačenkos nuotraukos

Ekspozicijos blokas „Žmonės“.

Lankytojas labirintą turi praeiti, kad sužinotų įvykusios avarijos ir po jos sekusių baisių savičių smulkmenas.

Blokas „Žmonės“ pasitinka lankytojus kaip medinio namo struktūra. Viduje – biografiniai pasakojimai žmonių, kurių gyvenimas pasikeitė po avarijos atominėje elektrinėje. Tarp pasakojimų yra ir istorijos likviduotojų, kuriuos sovietinė valdžia nesigėdindama atvirai vadino „sunaudota medžiaga“ (отработанный материал). Bloke yra ir dvi kabinos, kur lankytojai gali užrašyti savo istoriją ar palikti pasakojimą vaizdo įrašė apie tai, kaip Černobylis paveikė jų gyvenimus. Kita vertus, yra monitoriai, kuriuose mi-

nėtas istorijas galima peržiūrėti.

Parodoje eksponuojamos retos archyvinės nuotraukos išslaptinti KGB dokumentai, leidžiami vaizdo įrašai.

Skyriuje „Gamta“ virtualios tikrovės (VR) akiniai leidžia pažvelgti į atskirties zoną ir į Černobylio AE iš paukščio skrydžio, o per interaktyvius binoklius galima patyrinti atskirties zoną – stambiausią Ukrainos draustinį, kuris svarbus ir pasaulio mokslui.

Bloke „Šiandien. Rytoj“ surinkta didžioji dalis kūrinių, skirtų katastrofos temai: paveiksai (pvz., garsiosios Marijos Primačenkos „Černobylis serija“), dainos, knygos, fotografijos, muzikiniai pro-

jektai, serialai. Nuolatos transliuojamas grupės „Pink Floyd“ klipas „Marooned“, kuris buvo nufilmuotas Pripetėje.

Kelionė baigiama bloku „Miškas“, kuriame sukurtas specialus mikroklimatas, kad būtų galima persodinti Černobylio zonai būdingus augalus. Tokia pabaiga simbolizuoja naują gyvenimą ir naują šios teritorijos istorijos lapą.

Ta proga dešimtyje atvirų sostinės erdvių buvo pastatyti informaciniai stendai.

Projektui pasibaigus, jo turinys bus įkeltas į skaitmeninę platformą, kurioje bus toliau kaupiami atsiminimai ir refleksijos, susijusios su Černobylio avarija.

Parodos atidarymo proga aplinkos apsaugos ministro atskirties zonos plėtros patarėja Lala Tarapakina kalbėjo: „Per 35 metus buvo atliktas didžiulis darbas, siekiant išsaugoti Černobylį ir užtikrinti jo esminę – barjerinę – funkciją. Ją vykdė atskirties zonoje veikiančios įmonės, kelionių organizatoriai, visuomeninės organizacijos, likviduotojai, kultūros darbuotojai, kurie daugelį metų rinko istorijas ir artefaktus. Černobylis misija – tapti atgimimo, ekologijos, švietimo ir atminties teritorija.“

Viačeslavas Kulešovas

Moksleivė, užsidėjusi VR akinius, apžiūrinėja Černobylis atskirties zoną iš paukščio skrydžio.

Bloke „Šiandien. Rytoj“ leidžiamas grupės „Pink Floyd“ klipas.

„Kelionės“ pabaigoje lankytojus pasitinka „Miškas“.

Trumpai. 2021 m. balandžio 16 d. perrinktas visos Ukrainos invalidų draugijos „Černobylis sąjunga“ prezidentas. Juo dar kartą tapo Michailas Chruščenka. Prieš jį prezidentu buvo V. Voitovas. („Č.“ inf.)

Panevėžio černobyliečiai balandžio 26-ąją padėjo gėles prie bendražygių memorialinio paminklo.

Mirus mylimai mamytei, reiškiamė gilią užuojautą
Gintui ir Laimai Verpetinskams bei jų artimiesiems.

Raseinių rajono černobyliečiai

Išėjus artimam žmogui, lieka skausmas ir tuštuma.
Teužpildo ją mūsų atjauta ir stiprybės palinkėjimas.
Mirus Stasiui Drevinskiui, nuoširdžiai užjaučiame
velionio šeimą ir artimuosius.

Lietuvos judėjimo „Černobylis“ Panevėžio komitetas

Nuo likimo nepabėgsi

Benas Fainšteinas

Sena karčiama užė kaip bičių avilys. Kas kviečių pusmaišį, kas lašinių paltį pragerinėjo, o kas ėmė „ant bargės“. Gi skola buvo rašoma kreida ant kabančio už aptriušusio siauro prekystalio juodo grifelio – tokio, kaip pradinėje bažnytkaimio mokyklėlėje. Tik čia buvo rašomos žmonių nuodėmės, o ne mažvaikių aritmetikos uždaviniai ar daraktoriaus diktuojami sakiniai, gal net iš Lukrecijaus knygos.

Iki žemės prirūkyta patalpa tarsi atsiduso, kai, atvėrus duris, į lauką plūstelėjo tirštų dūmų kamuoliai, pro kuriuos vidun praniro du sermėgiuoti mužikėliai.

– Sveiki, vyrai! Pagarba šinkorkai! Man ir Untei prašom po puskvortę arielkos – kaip tik skrandyje radau penkiakapeikę. O tai nuo pat ryto tektų mums vaikščioti blai viems kaip kiaulės. O tu, Ici-

kėli, iš kur, po velnių, tokį gražų laikrodį pasikabinai ant pilvo? Ar tik ne tėvas mirdamas pardavė?

Visiems nusikvatojus ir kiti pradėjo visokias istorijas pasakoti, netgi nejuokingas ar visai baisias. Apie besivaideinančią baltą stovylą senosiose kapinaitėse ar apie dejuojančią namo sieną, kai, neužmokėjus meistrams, šie išgręžę rąste skylę, pripylę į ją gyvsidabrio ir užkalę kaiščiu, o per dieną išilęs medis iki pusiaunakčio išleisdavęs sukeltą besiveržiančių garų garsą, panašų į dejonę.

Čia pat sėdėjo ir bebaigias nusilesti rusų caro kareivis, atpylęs dvidešimt metų ir paleistas iš kariuomenės dėl blogai gyjančios žaizdos kojoje. Tarnyboje susitaupęs šiek tiek auksinių dešimtkių ir dabar esą jam reikėtų ne visai biednos mergos ar našlės, kad apsiženyty, pripirktų šiek tiek žemės ir galėtų ramiai sau ūkininkauti bei susilaukti bent poros vaikų – idant giminė būtų pratęsta, o svarbiausia, kad nedingtų pavardė.

Ypač kareivis prieštaravo vyrams dėl to vaidenimosi kapinėse prie koplytėlės griuvėsių.

– Aš perėjau ugnį, vandenį bei varines triūbas ir jokių vaiduoklių nebijau! Gyvų reikia bijoti, o ne numirėlių, asilai, jūs! – plyšavo jis.

Ir nors niekas nesuprato, kokias jis ten „triūbas“ perėjo, bet greit jam buvo pasiūlyta kvorta arielkos, jei jis šianakt prie tos koplytėlės nueis.

Šiam sutikus, sukilo karšti ginčai. Svarstyta, kaip patik-

rinti, ar jis ten nueis, ar ne, nes iš vietinių nei vienas nesutiko jo lydėti. Galiausiai Untei kilo geniali mintis. Jis paėmė prie krosnies gulinčią stamboką pliauską, kirviu ją aptašė, po to nusmailino ir padavė kareiviui sakdamas:

– Kareivėli, žiūrėk, nueini, įkali, grįžti – ir kvorta tavo! Ar visi girdite?

Niekam nepaprieštaravus, kareivis paėmė kirvį, kuolą, užsivilkė milinę ir šlitinėdamas išėjo.

Maždaug pusė karčiamos lankytojų kinto lažybų, kad nueis, kiti – kad neis. Dauge- lis šventai tikėjo, kad ten vaidenasi, o kai kurie net savo akimis esą matė ir dievagojosi, jog juos ta stovyla atkakliai vijosi. Žodžiu, visi laukė, namo nėjo, o šinkorka vos spėjo rašyti skolas ir prisiekinėjo neatsimenanti, kada tiek lankytojų būtų sėdėję iki ryto.

Karčiamoje netylant erze- liui ir ginčams, visi net nepastebėjo, kaip išaušo. Tačiau kareivio vis nebuvo. Tiems, kurie dar paėjo, neliko nieko kito, kaip eiti į kapinaites. Priežastis buvo aiški: jei kareivis bus pabėgęs, teks grįžti ir tą gorčių arielkos išgerti patiems.

Prie apirusios koplytėlės, palipus kelis laiptelius žemyn, gulėjo negyvas kareivis. Jo milinės skvernas buvo stipriai prikaltas prie žemės. Kaip vėliau aiškino miestelio daraktorius, kareiviui iš siaubo plyšo širdis. Mat netyčia kuolu persmeigtas skvernas neleido keltis nuo žemės – lyg kas būtų pagriebęs ir tempęs žemyn.

Mokslininkai sunerimo: matavimai rodo, kad galimai bunda Černobylis

Per pastaruosius penkerius metus jutiklis, giliai Černobylio atominės elektrinės griuvėsiuose matuojantis neutronų emisijos kiekį, fiksavo laipsnišką aktyvumo didėjimą.

Didėjantys rodmenys gali ir nieko nereikšti, nes po kiek laiko jie gali ir vėl sumažėti. Tačiau mokslininkai nėra linkę rizikuoti. Mat kol nieko tiksliai nežinoma, negalima atmesti ir ateityje galimai išibėgėsiančios branduolio dalijimosi reakcijos, rašo „Science Alert“ (*Mokslo perspektyvos*). Kadangi radioaktyviojo skilimo šaltinis yra giliai po elektrinės nuolaužomis ir sunkiomis betono plokštėmis, tai bandymai nustatyti tiksliai jo vietą ir imtis kokių nors veiksmų meta nemažai iššūkių. Kaip „Science Magazine“ (*Mokslo žurnalas*) rašė Ričardas Stounas (Richard Stone), Kijevo atominių elektrinių saugos problemų instituto (ISPNNP) tyrėjai dar galutinai nenustatė, ar padidėjusi neutronų emisija išpėja apie gresiančią nelaimę, ar vis dėlto tai tėra audra branduolinėje stiklinėje. „Yra daug neaiškumų. Tačiau mes negalime atmesti ir avarijos galimybės“, – R. Stounui sakė ISPNNP atstovas Maksimas Saveljevas.

Bene garsiausia branduolinė avarija įvyko 1986 m. balandžio 26 d. Černobylio atominės elektrinės 4-ojo bloko reaktoriuje, kur po netikėto galios kritimo, atsiradusio per reaktoriaus bandymus, įvyko sprogimai, į orą išmetę radioaktyvių dalelių debesį, pasisklidusius virš Europos ir prisidėjusius prie per ankstyvos dešimčių tūkstančių žmonių mirties, rašo „Science Alert“.

Tuo tarpu sugriuvusio elektrinės bloko patalpose ir koridoriuose nepaprastai įkaitęs urano kuras susimaišė su išlydytu cirkoniu, grafitiniais valdymo strypais ir išsilydžiusiu smėliu, taip sukurdamas pragariską lavą, kuri galiausiai sustingo į radioaktyvius monolitus, sudarytus iš vadinamųjų kuro turinčių medžiagų (angl. *fuel containing materials*, arba FCM). Nuo to laiko ištisus dešimtmečius urano izotopai ir toliau kartkartėmis švysteli iš savo branduolių neutronus. Tie, kurie prisitartinę arčiau kito izotopo branduolio, rizikuoja pažeisti trapią pusiausvyrą ir išlaisvinti dar daugiau neutronų. Atsižvelgiant į pakankamai didelę atomų koncentraciją, išlaisvintų neutronų grandininė reakcija per trumpą laiką gali sugeneruoti milžiniškus energijos kiekius, o tai gali sukelti sprogimą.

Garsioji „dramblio pėda“ – tai masė, kuri susidarė lydantis uranui, grafitui, betonui ir smėliui. Neutronai, išsiskiriantys iš skylančio urano, pa-

prastai juda šiek tiek per greitai, kad juos būtų galima lengvai užfiksuoti. Visa tai pasikeičia, jei neutronai būna priversti pereiti per tam tikras terpes, pavyzdžiui, vandenį. Sulėtėję jie turi daug didesnes galimybes prilipti prie branduolio ir inicijuoti savo pačių skilimą. Turint tai omenyje, nenuostabu, kad FCM, arba kuro turinčioms medžiagoms, sušlapus skilimo rodikliai padidėja. Žinia, daugelį metų 4-ojo bloko griuvėsiai tūnojo apgaubti paskubomis pastatyto sarkofagu, tačiau skubotos statybos nulėmė tai, kad kartais į apsauginio statinio vidų prasiskverbė stipresnių audrų atneštas lietus. Baimindamiesi, kad lietaus vanduo FCM viduje gali suaktyvinti skilimą, inžinieriai sugebėjo didžiąją dalį FCM padengti neutronus sugeriančiu gadolinio nitrato tirpalu. Be to, 2016 metų lapkritį buvo baigta montuoti ir tvirtesnė danga – didžiulė struktūra, pavadinta *naujuoju sarkofagu*, kuri daug geriau apsaugo nuo vandens.

Vis dėlto erdvė po senuoju 4-ojo bloko reaktoriumi – buvusiu kambariu 305/2 – vis dar nerimsta, o neutronų emisijos, pastačius naująjį sarkofagą, lėtai, bet pastebimai didėja. Darant prielaidą, kad FCM ten nebėra šlapios, neaišku, kas lemia lėtą neutronų kiekio augimą. Pasak ISPNNP, gali būti ir taip, kad šiam konkrečiam medžiagų mišiniui džiūstant neutronų reakcijos greitėja. Klausimai, ką tiksliai reikia daryti ir kodėl, išlieka atviri, ypač dėl to, kad laikui bėgant teritorija ir toliau lėtai džiūsta. Atsižvelgiant į tai, kur yra FCM (kuro turinčios medžiagos), papildomai padenginėti visa tai gadolinio nitratu gali būti taip pat keblu, kaip ir arčiau įtaisyti neutrinų spinduliuotės jutiklį, kurio rodmenis galbūt iškraipo nuolaužos ir kitos kliūtys. Spinduliuotei didėjant taip lėtai, grėsmių rizika artimiausiu metu atrodo maža, ir mokslininkai sako, kad net blogiausiu atveju tai būtų toli nuo to, kas nutiko 1986 m.

Turint galvoje subtilią FCM skilimo būseną, manoma, kad toje 305/2 patalpoje yra apie pusė pirminio reaktoriaus kuro. Taigi net ir nedidelis sprogimas gali paskleisti radioaktyvią taršą taip, kad tai jau galėtų sukelti susirūpinimą. Tiesa, esama planų imtis šių FCM pašalinimo, bet kol kas Ukrainos reguliacinės tarnybos dar neišdavė leidimo laikinosios saugyklos statymo licencijos. Tad kol kas nedaug ką galima padaryti – tik žiūrėti ir vis matuoti, tikintis, kad laikui bėgant Černobylis tiksėjimas vėl nutils.

Parengta pagal „Science Alert“ (Lrytas.lt)

Afganistano karo veteranų muziejus

Afganistano karo veteranų klubo muziejus įsikūręs renovuotuose Alytaus miesto bendruomenės namuose. Čia ir susitikome su Alytaus miesto ir rajono Afganistano karo veteranų klubo pirmininku Arūnu Kačkausku, kuris papasakojo muziejaus atsiradimo istoriją.

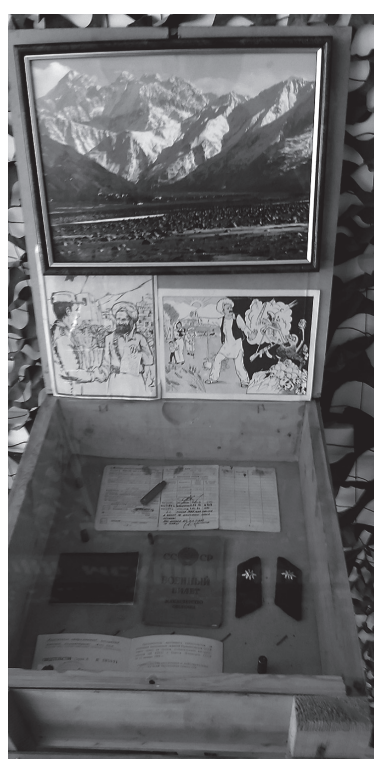
Idėja įkurti muziejų kilo aktyviems klubo nariams 2007 metais. Susirinkę jie nutarė, jog atėjo laikas traukti iš spintų ir stalčių turimus daiktus, nuotraukas ir visa kita, kas susiję su jų dalyvavimu Afganistano kare. Gavę iš miesto tarybos nedideles patalpas, savomis lėšomis įrengė pirmąją ekspoziciją. Muziejaus tikslas buvo parodyti ateities kartoms karo baisumus ir kartu atkreipti visuomenės dėmesį į karo sukeliamas socialinės adaptacijos problemas, valdžios abejingumą savo piliečiams, nukentėjusiems kariuose konfliktuose.

A. Kačkausko teigimu, Afganistano karo veteranai nėra patenkinti esama padėtimi: nykstančiomis socialinėmis ir medicininėmis garantijomis, neįgalumo pensijų priedais...

Pirmininkas pasakojo, kad įvedus Covid-19 apribojimus, praktiškai nebeliko muziejaus lankytojų. Anksčiau jį pastoviai lankydavo 12–18 metų moksleiviai, su kuriais neprailgdavo bendravimas. Vaikų susidomėjimas buvo didžiulis. Jiems rūpėjo ir ginklai, ir apranga, ir armijos tvarka bei kiti dalykai. Susitikimai vietoj vienos valandos užtrukdavo kelias valandas. Muziejus sulaukdavo ir lankytojų iš užsienio šalių: JAV, Jungtinės Karalystės, Olandijos, Švedijos...

A. Kačkauskas tikisi, kad pasibaigus (tik neaišku kada) bėdoms, sukeltoms Covid-19 pandemijos, lankytojai vėl sugrįš į muziejų.

Kęstutis Kazlauskas

Kęstučio Kazlauskas nuotraukos.

Apie feiką

Igoris Aizenbergas

Igoris Naumovičius Aizenbergas gimė 1959 Kijeve. Kai jam buvo 10 mėnesių, šeima persikėlė į Užgorodą – miestą, nusidriekusį pietvakarinėje Rytų Karpatų papėdėje. Vietos universitete baigė studijas Matematikos fakultete. 1991–1996 dėstė Užgorodo universitete, 1996–99 katalikiškajame Liuveno universitete Belgijoje. 2003–05 dirbo tiriamąjį darbą Dortmundo technikos universitete, 2006–16 – Teksarkano universitete Teksase. Nuo 2016 vadovauja Manhatano koledžo informacinių technologijų departamentui.

2017 metais iš patriotinių paskatų parašė atvirą laišką „New York Times“ redakcijai, kuriame prašė ištaisyti terminą „ginčytina teritorija“, kuriuo leidinys įvardijo Krymo statusą, į „okupuota teritorija“; taip pat laiške protestavo, kad pusiasalis buvo pažymėtas kaip Rusijos Federacijos dalis.

Informacinis karas tęsiasi

Pats penktadienis Jungtinėse Valstijose nežadėjo kokių nors politinių naujienų. Džo Baideno ir Vladimiro Putino susitikimo, įvykusio trečiadienį, jau niekas penktadienį neaptarinėjo. Kokių nors naujienų, galėjusių išsiūbuoti informacinę erdvę, tiesiog nebuvo. Ir vis dėlto informaciniame karo fronte išpiplieskė mūsų, kurio metu bombarduota tvitais, telegraminių kanalų pranešimais, straipsniais tinklalapiuose, daugiausia ukrainietiškuose, su pretenzija į informacinį pranešimo pobūdį. Vyraujanti antrašė – „Baidenas išaldė 100 mln. dolerių karinę paramą Ukrainai, įskaitant ir letalinę ginkluotę“.

Verčiau vadinkime daiktus tikrais vardais. Pirmiausia, visi tvitai, pranešimai ir t. t. – nepalaujama dezinformacija, feikas. Antra, visi tie žmonės, laikantys save žurnalistais, politologais, politiniais technologais ir net politikais, taip pat telekanalai bei tinklalapiai, kurie save laiko naujienų šaltiniais ir kurie skleidė šitą dezinformaciją ir iki šiol neatsiprašė, yra geriausiu atveju naudingi idiotai, kuriais naudojasi Kremlius, arba, kas blogiau – įtakos agentai.

Nukelta į 8 psl.

Iš susirašinėjimo su ministerijomis

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija atsako

Lietuvos judėjimo „Černobylis“ pirmininkui
gerb. Kęstučiui Kazlauskui
Gegužės g. 5, Prienai

Kopija:

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai
Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijai
Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijai
Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai
2021 05 21

Dėl Jūsų kreipimosi

Gerbiamas Kęstuti Kazlauskai,
išnagrinėję Jūsų kreipimąsi, kurį persiuntė Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, pagal kompetenciją teikiame šią informaciją.

Dėl galimybės nustatyti ankstesnį senatvės pensijos amžių asmenims, kurie dalyvavo likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius (toliau – dalyviai).

Esminis socialinio draudimo pensijų sistemos skirtumas nuo kitokių pensinio pobūdžio išmokų sistemų yra šios sistemos universalumas: visi dirbantieji moka vienodo, nustatyto tarifo socialinio draudimo įmokas, kurios yra pagrindas vėliau, nutikus draudžiamajam įvykiui – sukakus senatvės pensijos amžių ar netekus darbingumo – apskaičiuoti vieno ar kito dydžio socialinio draudimo pensiją.

Kadangi visi moka vienodo tarifo socialinio draudimo įmokas, sąlygos socialinio draudimo pensijai paskirti taip pat yra visiems vienodos: visiems taikomi vienodi pensijų socialinio draudimo stažo reikalavimai ir visiems vienodas nustatytas senatvės pensijos amžius.

Norint kuriai nors asmenų grupei nustatyti kitokį senatvės pensijos amžių, tai asmenų grupei turėtų būti nustatytos didesnio tarifo pensijų socialinio draudimo įmokos. Priešingu atveju universalioje socialinio draudimo pensijų sistemoje kiltų klausimas, kodėl vienai kategorijai nustatomos kitokios sąlygos gauti išmoką, kuriai visi mokėjo to paties tarifo įmokas. Socialinio draudimo pensijų sistema nesisieja nei su nukentėjimo nuo represijų, okupacijų ar darbdavio veiksmų faktų.

Jei dėl Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinių likvidavimo asmenys prarado sveikatą, jiems gali būti nustatytas darbingumo lygis ir atitinkantiems Socialinio draudimo pensijų įstatyme nustatytas sąlygas gali būti paskirtos socialinio draudimo netekto darbingumo pensijos, kaip ir visiems kitiems Lietuvos gyventojams. Nuo sovietinio okupacinio režimo nukentėjusiems asmenims specialios papildomos garantijos yra suteikiamos vadovaujantis kitais, specialiais teisės aktais.

Primename, kad dalyviams, atitinkantiems Valstybinių pensijų įstatymo sąlygas, nustatyta teisė gauti nukentėjusių asmenų valstybines pensijas, taip pat vadovaujantis 1998 m. vasario 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 198 „Dėl Vienkartinių kompensacijų ir lengvatų asmenims, patyrusiems žalą likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius“, dalyviams, jeigu jų sveikatai padaryta žala, skiriamos vienkartinės kompensacijos.

Sveikatos apsaugos ministerijos maloniai prašome išnagrinėti Lietuvos judėjimo „Černobylis“ keliamus klausimus, susijusius su vaistais, gydymu bei reabilitacija.

* * *

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija atsako

Lietuvos judėjimo „Černobylis“ pirmininkui
Kęstučiui Kazlauskui
Gegužės g. 5, Prienai

Kopija:

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
2021 05 05

Dėl Jūsų kreipimosi

Išnagrinėję Jūsų 2021 m. balandžio 21 d. kreipimąsi, kurį persiuntė Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, pagal kompetenciją teikiame informaciją.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008 m. sausio 17 d. įsakymu Nr. V-50 „Dėl medicininės reabilitacijos ir sanatorinio (antirecidivinio) gydymo organizavimo“ patvirtintame Medicininės reabilitacijos paslaugų suaugusiesiems teikimo specialiųjų reikalavimų apraše numatyta, kad Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinių likviduotojams, kaip asmenims paveiktiems jonizuojančios radiacijos (ligos kodas pagal Tarptautinę statistinę ligų ir susijusių sveikatos sutrikimų klasifikaciją (dešimtas peržiūrėtas ir pataisytas leidimas, Australijos modifikacija) – W88), skiriamos ambulatorinės medicininės reabilitacijos paslaugos. Šios reabilitacijos trukmė – 12 ambulatorinių apsilankymų. Taigi, jei pacientui yra skiriamos ambulatorinės medicininės reabilitacijos paslaugos, teikiamos įstaigoje, esančioje kitame mieste, šioje gydymo įstaigoje pacientas iš viso išbūna 16 kalendorinių dienų, nes ambulatorinės medicininės reabilitacijos paslaugos teikiamos tik darbo dienomis.

Vadovaujantis minėtu įsakymu, medicininės reabilitacijos paslaugos skiriamos atsižvelgiant ne tik į paciento diagnozę, bet ir į biosocialinių funkcijų sutrikimo laipsnį. Todėl tik fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojas, įvertinęs paciento sveikatos būklę, gali skirti atitinkamą medicininių reabilitacinių gydymą.

Pabrėžiame, kad Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinių likviduotojams medicininės reabilitacijos paslaugos gali būti skiriamos ne tik kaip asmenims, paveiktiems jonizuojančios radiacijos, bet ir turintiems kitų biosocialinių funkcijų sutrikimų, todėl šie asmenys turi galimybę gauti medicininės reabilitacijos paslaugas daugiau nei vieną kartą per kalendorinius metus.

Atkreipiame dėmesį, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugsėjo 7 d. nutarimo Nr. 1046 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. vasario 18 d. nutarimo Nr. 198 „Dėl vienkartinių kompensacijų ir lengvatų asmenims, patyrusiems žalą likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius“ pakeitimo“ 3.5 papunktyje numatyta, kad savivaldybės iš savo biudžetų lėšų kartą per metus gali padengti 18 dienų maitinimo ir pragyvenimo išlaidas dėl jonizuojančiosios spinduliuotės poveikio skirtos ambulatorinės medicininės reabilitacijos metu asmenims, dalyvavusiems likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, jiems pateikus Specialistų komisijos išvadą.

Toliau teikiame informaciją dėl vaistinių preparatų kompensavimo. Pažymėtina, kad nuo 2000 m., įsigaliojus Sveikatos draudimo įstatymo pakeitimams, visi vaistiniai preparatai ir medicinos pagalbos priemonės yra kompensuojamos pagal ligas, o ne pagal paciento priklausymą tam tikrai socialinei grupei. Nuo 2019 m. beveik visi vaistiniai preparatai, nepriklausomai kokiai ligai jie skirti gydyti, kompensuojami 100 procentų.

Taip pat norėtume atkreipti dėmesį, kad visi mažas pajamas gaunantys pacientai kompensuojamuosius vaistinius preparatus ir jiems reikiamas kompensuojamąsias medicinos pagalbos priemones (toliau – MPP) gauna nemokėdami priemonių. Nuo 2021 m. kovo 1 d., pakeitus Sveikatos draudimo įstatymo nuostatas, priemonių už vaistus ir MPP neliko visiems 75 metų ir vyresniems žmonėms, taip pat senatvės pensininkams ir turintiems negalią, jei jų pajamos – pensijos, socialinės išmokos, pašalpos – nesiekia 100 procentų einamųjų metų minimalių vartojimo poreikių dydžio, kuris 2021 m. sudaro 260 eurų.

Sveikatos apsaugos viceministrė
Danguolė Jankauskienė

Apie feiką

Atkelta iš 7 psl.

Taigi amplitudė ir dezinformacinių bangų dažnis priverstė Baltuosius rūmus padaryti specialų pranešimą. Spaudos atstovė Džen Psaki pareiškė: „Mintis, kad mes pristabdėme Ukrainos saugumo stiprinimui skirtos paramos teikimą, yra absurdiška. Dar praėjusią savaitę, JAV–Rusijos susitikimo išvakarėse, skyrėme saugumui stiprinti 150 mln. dolerių sumą, įskaitant ir paramą letaliniu ginklu. Iki šio laiko mes skyrėme Ukrainai visą sumą, kurią buvo įtraukęs Kongresas pagal numatytą programą „Paramos Ukrainos saugumui iniciatyva“ (Ukraine security assistance initiative). Prieš dvi dienas iki susitikimo prezidentas Baidenas kalbėjo iš NATO tribūnos viso pasaulio akivaizdoje, kad mes toliau palaikysime „tokią Ukrainos parengtą, kad ji turėtų galimybę toliau priešintis fizinei Rusijos agresijai“. Mes taip pat parengėme rezervinius fondus tam atvejui, jei prasidės naujas Rusijos veržimasis į Ukrainą. Kaip prezidentas Baidenas atvirai pasakė Putinui, mes tvirtai palaikysime Ukrainos suverenitetą ir jos teritorinį vientisumą.“

Grįžkime prie reikalo esmės. Šiais metais JAV jau suteikė Ukrainai visą karinę paramą, kurią sudaro 275 mln. dolerių – tiek, kiek ir numatyta 2021-ųjų JAV gynybos biudžete. Pentagonas yra paskelbęs ataskaitas apie paramą kovo 1 d. (125 mln.) ir birželio 11 d. (150 mln.).

Dezinformacijos skleidėjai remasi straipsniu laikraštyje „Washington Post“ (06 15) ir jo laisvu perpasakojimu leidinyje „Politico“ (06 18). Betgi šie straipsniai – ne apie tai! Juose rašoma, kad paaštrėjusios situacijos fone, kai Rusija šį pavasarį sutelkė neproporcingai daug savo karių prie Ukrainos sienos, Baltieji rūmai **svarstė galimybę suteikti Ukrainai papildomą 100 mln. dolerių paramą**, įskaitant ir įvairias ginklų rūšis, kuri nenumatyta biudžete. Ši parama būtų apmokama iš rezervinių JAV biudžeto fondų. Taigi Kongresas suteikė prezidentui šią teisę tuo atveju, jei Ukrainai tektų gintis nuo naujos rusiškos agresijos bangos. Tačiau įtampai pasienyje atslūgus Nacionalinio Saugumo Taryba rekomendavo atidėti sprendimą papildomai suteikti paramą.

Černobylietis

Redaktorius – Kęstutis KAZLAUSKAS

Redakcijos adresas: Gegužės g. 5, Prienai, LT-59127

Telefonas +370 670 14033, tel./faksas: +370 684 94470

El.paštas – chernobyl.prienai@gmail.com

Rankraščiai neregistruojami ir negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su laiškų autorių nuomone.

SL 181 / ISSN 1648-9128
Rinko ir maketavo
Vlį „Nemuno šilas“.
Spausdino UAB „Ignalinos
spaustuvė“, Laisvės g. 71,
LT-30122, Ignalina
Tiražas 500 egz.